

الديور والادب

آيدہ ايکى مرتبہ نشر ايديلور دينى، ادبى، علمى و سياسى
مجله اسلاميه در.

محرر و صاحب امتيازى: ملا عالم جان البارودى.

فهرست:

- ۱۹۳ تفسير: تورات. حضرت موسى آردندن كيلنگان
كوب پيغمبر لر حضرت عيسى غه بيرلنگان معجزه لر
روح القدس برله تاييد. بنى اسرائيلنك پيغمبر لر بن
اذا وجفا قيلمقلىرى. انسان نفسينك طغيانى سببلى
حقدن محروم بولوب كفر و عنادگه تشوى. بنى
اسرائيلنك بزوق اخلاقلىرىنك سببلىرى. روح
القدس. يهوديلرنك محمد عليه السلام حضر.
تلىرىنه دشمانلىق قىلولرى. ملا عالم جان البارودى.
- ۱۹۸ حديث: صورت حقنده. حديثنك ورودنك
سببى، صورتلى ابوگه فرشته كرماو، فرشته لر
صورتلى ابوگه نيك كرمايلر. فرشته كرماگنده.
گى زبان. ملا عالم جان البارودى.
- ۲۰۳ تريبه و تعليم. علم و تعليم حقنده. مفتى محمد عبده.
مترجمى محمد نجيب.
- ۲۰۷ تأسفلى حال لر مز. دينى و ملي مهم مقاله.
- ۲۱۲ اشعار عربيه. زكى اورازابى.
- ۲۱۴ اجتهاد حقنده: محمد نجيب نونتارى.
- ۲۱۹ عرب تلى: زكى اورازابى.
- ۲۲۲ جاحظنك مؤلفلر ده نصيحتى.
مترجمى محمد نجيب نونتارى.

قران.

مطبعه
۱۹۱۵

دینی و ادبی، علمی و سیاسی الدین والادب مجله سی ۵۰ نچی سنه
 دوامیه سنده، اوزینک معتدل مسلکنده انشاء الله دوام ایده چکدر.
 مجله نك اجمالی و عمومی فهرستی بو بابلردن عبارتدر: قرآن کریم نك
 مرتب ترجمه و تفسیری. احادیث شریفه: ترجمه و شرح لری. باب
 الفتوی: خلق آراسنده واقع بولا تورغان مهم مسئله لرده جواب لری.
 اجتهاد و تقلید نك معنالی و بوگا متفرع مسئله لری. سنت و بدعت لری.
 سنت لرنك بیانی، آرازده دیندن صانالوب یورگان بدعت لرگه تنبیه.
 سیر و تراجم: رسول الله علیه الصلاة والسلام واصحاب کرام
 و بشقه سلف صالح نك سیر تلری و خدمات دینی لری. تربیه و تعلیم:
 مکتب و مدرسسه لرده تربیه و تعلیم اصول لری. امام لری احوالی حقنده
 ملاحظه لری. احوال ملیه: ملت نك دینی واجتماعی حال لرنده فکر و ملا
 حظه لری. تقریض و انتقاد: عموماً مهم یاگا اثر لری حقنده وبالخصوص
 درس کتاب لری توغروسنبدیه تقریض و محاکمه لری. مقالات: علمی و ادبی
 و سیاسی مقاله لری. اشعار: اخلاقی و ادبی شعر لری. حکمتی سوز لری
 و عبرتلی واقعه لری. محررنك سیاحت نامه سی.
 اشبو بابلرده چیتدن یاز جیلرنك مقاله لری مجله نك مسلکینه
 موافق بولغان لری مع الممنونیه درج ایدلور.
 مجله نك یللق آبونیه سی ۳ صوم، یازتی یللق بر صوم ۵۰ نین.
 نسخه سی ۱۵ نین. اداره گه یبار له چک خط، مقاله و آقچه لری
 بو آدریس بر له یبار لور گه تیوش:

الدین والاکبر

۷ بجی سان ۱۳۳۳ سنه جمادی الاولی ۲۶ یکشنبہ ۱۹۱۵ سنه ۲۹ مارت

تفسیر

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ
وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ
أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا
كُذِّبْتُمْ وَفَرِّقَاتُكُم مِّنْ أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُفْقَهُونَ ﴿٨٨﴾
وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ
بِكُفْرِهِمْ فَكَفَلْنَا لَهُمْ مَا رِئُوسُهُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٨٩﴾

ترجمہ: تحقیق موساؑ کا کتاب (تورات) ویردک. سو گره آنک آرندن
پیغمبرلر کتوردک، مریم اوغلی عیساؑ حجتلر (معجزه لر) ویردک
و آنی روح القدس برله تأید ایتدک. ایا هر پیغمبر نفسگزرگه خلاف
حکم کتورگانده تکبرلانوب قبول ایتماینچه بعض پیغمبرلرنی
تکذیب و بعضلرنی اولتوراسزمو؟ ۸۸!

ترجمہ: یهودیلر قیلرمنز قابلانغان آغلامایمز دیو استوزا
سویلگانلر. الله، کفر و عنادلری سبیلی آنلارنی لعنت قیلدی. ۸۹
شرح و تفسیر: بنی اسرائیل نك کفر و عنادلری جمله سندن

پیغمبر لر حقننده ادب سز لکری و آنلارنی تکذیب حتی بعضلرینی قتل ایتولریدر. الله تعالی بو حاللرنی بیان ایته:

الله تعالی موسی پیغمبرگه (علیه الصلوة والسلام) تورات ویرگان بس آنداغی حکملرنی قبول ایتمک و بارچه سینی تیوشنچه یرینه کلتورمک آنلارغه بورچ بولغان، موسی پیغمبردن صوگ بنی اسرائیل ایچنده یوشع اشموئیل شمعون داود سایمان شعیا ارمیا عزیز حزقیل الیاس الیسع بونس زکریاء یحیی کبی (علیهم الصلوة والسلام) سانلاری آچق بانمگان کوب پیغمبر کلگان بوامه محمدیه دهگی علماء صالحین کبی هر فطرده هر قبیله ده پیغمبر لر بولغان آنلار هر قایوسی تورات حکمینی ساقلار، و آنی بنی اسرائیلگه ایرشدرر و اوگراتور ایچون مبعوث بولغانلر هر قایوسی تورات بوینچه خلقنی ارشاد ایتکانلر. لکن بنی اسرائیل اول پیغمبر لر حقننده تیوشنچه یخشی معامله قیلغانلر نفسلرینه وهوالارینه موافق اورنده پیغمبر لر نك ایتکان حکملرینی قبول ایتسه لرده هوالارینه مخالف اورنلرده انکار ایتکانلر. حتی نفس وهوالارینه ایاروب مفسد و مضل اماملرینه تقلید ایتوب بعض پیغمبر لرنی صریحا تکذیب و بعضلرینی (زکریا یحیی علیهما السلام) اولتورگانلر. عیسی پیغمبرنی (علیه الصلوة والسلام) نی قدر کوب خوارق و معجزاتی ظاهر بولا توروب اولتورمک بولغانلر لکن الله تعالی آنی کوککه کوتاروب بنی اسرائیل شرنندن خلاص ایتکان.

انسان نك نفسی طغیانلی، عجب و کبرگه میلی، اوز فکرینه و علمینه قناعتلی؛ جاء وهو اسینی قدوه ایتوچان، اوزنده بولغان حاللر برله مغرور بولوچان، خارجدن کلکان تنبیه و تعلیم لرگه صاف وجدان و سلامت عقل و درست نظر ایله باقماینچه، کرکنچه

قارشىلا، اينچە، شول طغيانى، كبرى هواسى بوزوق فارى برله گنه قارشىلاوچان در، شونلقدن كوب وقتلر ده حق وصو ابدن محروم قالوب خطاده قالا بلكه عاد وكفر يولينه توشه وشول يولده قالادر الامن عصمه الله وهداه وجانب الكبر وهوا. مونه شونداى بوزوق خلقلر سببلى بنى اسرائيل تورلى خطالرغه تشكانلر، كوب جهتلردن اصلاح ايدلورگه محتاج بولغانلر ومع ذلك اعتقادلرى، عمللرى، خلقلرى سار تين اصلاح وتجديد ايچون كلگان پيغمبرلرنى - بزده تورات بار موسا تعليماتى باقى ديگان بولوب - قبول ايتمگانلر آنلارغه قارشو تورلى يمانلقدر ده بولغانلر. شول بوزولغان فكرلرى شول عجب وكبرلرى سببلى كوب تورلى معجزه لر، آچيق شاهد وينه لر برله كلگان عيسى پيغمبرنى قبول ايتمگانلر. آنك حق پيغمبر ايدىكى، محض الله نك ديننى اصلاح وتجديد ايچون، بنده - لرگه شفقت ورحمت ايچون كلدىكى آنيق بولسه ده هوالارينه اياروب، جاهلارنى ساقلاو ايچون آنى تكذيب ايتكانلر، تورلى دسيسه وفتنه لر قوزغاتوب اولتورمك بولغانلر. محمد صلى الله عليه وسلم كلدكده ده آنى قتل قصديله آغو ويرگوچى خيبر يهوديلرى بولغان (۱) الله تعالى بنى اسرائيل نك الوغ خطالرينى بلدروب انكار.

(۱) هجرتدن ۷ نچى يلدە خيبر شهري فتح ايدلدكده بر يهودى رسول الله صلى الله عليه وسلم حضورينه هديه ديهرك برايت كلتورگان رسول الله صلى الله عليه وسلم قبول ايتوب اصحابى ايله يمك بولدقلرنده مبارك آغزينه لقمه آلاچده حاضر آدم لرگه: توخاشز بو ايت منشا اوزينك مسموم [آغولانغان] ايدكندن خبر ويردى ديبوب قابقان لقمه سيني چيغارغان مهدينى (هديه ايتوب كلتورگوچىنى) كلتوروب استنطاق ايتدكده اقرار ايتكان: حق پيغمبر بولساك زيان ايتمز بالغانچى بولساك سندن فوتولورمز ديدم» ديگكچ رسول الله صلى الله عليه وسلم عفو ايتكان. رسول الله صلى الله عليه وسلم مرض موتنده شول خيبر ايتينك اثرى كلدكيني وتيردن بورهك نامرئى كيسه چيگيني خبر ايتكان. واقعه بخارى وسائر حديث وسير كتابلرنده مذكور.

لرینک بتونلای موقعسز ایدگینی کورساتوب عیسی پیغمبرنی روح القدس برله تأیید ایتدکینی ایته.

«روح القدس» عیب و خطادن پاکلک معناسینه اولان «قدس» که اضافه قیلغان «روح» هر تورلی خیر و فوتکه منشاء، حیات وانوارگه مبدأ بولغان بر عالی مخلوق مجهول الکنه بر حقیقتدر. اکثر مفسرین طرفلرندن جبرائیل علیه السلام دیو تعبیر ایدلمشدر. آنک ارتباطندن و شدة مناسبتندن انبیاغه معارف الهیه و حقایق شرعیه الهام و وحی ایدلور و خارق العاده معجزه لر ظاهر بولور. و آنکا انتساب ایله بنده خطادن آزاد اولوب صوابقه موفق بولنور. و شول مناسبت ایله اولیا الله و صلحانک قبلرینه الهامات انعام ایدلور. و تورلی نرسه لر منکشف بولور. رسول الله صلی الله علیه وسلم بعض حدیثلرنده جبرائیل علیه السلام دن روح القدس برله تعبیر بولغان و نبی بولغان کشیکاده آنک مناسبت و تاءییدی ذکر ایدلغان. ابن حبان صحیحنده: (ان روح القدس نقت فی روعی انه لن تموت نفس حتی تستكمل رزقها و اجلها فاتقوا الله و اجملوا فی الطلب) صحیحینده: فریش بعض شاعر لری برله رسول الله فی «صلی الله علیه وسلم» هجو قیلدقلرنده رسول الله شاعر ی حسان بن ثابت ایچون مسجده منبر قویدروب کفارگه قارشى شعر براه جواب ویرورگه بیوردقده «اجب عنی» (اللهم ایده بروح القدس) دیمشدر. و بعض روایاتده (وجبریل معک) وارد بولغان.

روح القدسگه مناسبت و آندن بالذات استفاده هر پیغمبرده موجود بولغان و هر قایوسی آنک آرقیلی مظهر وحی و الهام بولغانلر، عیسی پیغمبر علیه الصلاة والسلامک آنکا مناسبتی آرتغراق بولغان حتی رسول اللهک (صلی الله علیه وسلم) بیانینه کورده دایما

آنک رفاقتده یورگان شونلقدن اول یاکنی توغمه صبی ایکان
 کرکنجه سویلهگان واوزندن ظهور ایدهچک معجزاتدن خبر
 ویرگان. وهم واقعا آنک یدنده باذن الله خسته لر گه شفاء، کوز-
 سزلر گه کرز، سزلر گه تل ایرشمک کبی فوق العاده اشلر ظهور
 ایکان. بنی اسرائیل عیسی پیغمبرده شول قدر اشلر ظاهر بولا
 توروب ایمان کلتورمگانلر عیسی علیه السلام توراتنک بعض
 حکملرینی باذن الله اوزگار تکان بعض سهولتلر اجراء ایکان
 یهود علماسینک دنیاغه میل ایتوب خطا یولغه کیتدکلرینی شدتلی
 روشده آچیق بیان قیلغان. یهود علماسی حسد و عنادلرینی چغاررغه
 مذکور اصلاح و تغییرلرینی سلتاوایتوب خلقنی کفر و انکار گه سوق
 ایکانلر عوام ناسنی اغفال ایتوب اخیرده حاکملرینی قناعتلندروب
 اولتورر گه قرار ویردرگانلر.

یهو دیلر شول خلقلرینی حسد و عناد و کفرلرینی محمد صلی الله
 علیه وسلم توغریسندهده استعمال ایکانلر الکن اوزلری بلوب
 حتی کتوب تورغان بولسه لرد، حسد و عناد ایتوب ایمانغه کلمگانلر
 بلکه بعضلری استهزا یولینه کروپ اوقولغان آیتلر کورساتولگان
 معجزملر قارشوسنده «کوکلرمن قابلانغان بر نرسدهده آگلامایمز»
 دیوب الله نک قهر و لعنتینه مستحق بولغانلر.

یهود قومندن عیسی پیغمبر گه اوشنداق محمد پیغمبر گه (علیهما
 الصلوة والسلام) وقتلرنده وهم صوگندن بو کونگاچه الله تعالی
 نک خبری وفتنجه بیک آز کشی ایمان کلتورگان. بو زمانده
 خریستیانلق اظهار ایکانلریده یالغوز حقوق ملکیه و سیاسییه گه
 توسل ایچون نفاق روشنجه گنه نصرانیت دقتربنه قید ایدلر
 فیما بینهم هنوز یهودیتده اصرار ایتلر.

ملا عالمان البارودی.

حديث

(۶۴) انَّ البَيْتَ الَّذِي فِيهِ الصُّورُ لَا تَدْخُلُهُ الْمَلَائِكَةُ

حديث صحيح اخرجه الشيخان

ترجمه: صورت بولغان ايوگه فرشته كرماس.

مناوى بو حديشى شيخين دن مذكور عبارت برله كوچورگان

سيوطى: «لا تدخل الملائكة بيتا فيه كلب ولا صورة» عبارتى

برله كوچروب اخرجه احمد والشيخان والترمذى والنسائى وابن

ماجه ديگان. سيوطى عبارتى امهات عبارتلىرینه اوفق، مناوى نقل

بالمعنى قيلغان بولسه كرك. مناوى اوزيده «لا» بابنده «لا تدخل

الملائكة بيتا فيه تماثيل او تصاوير» عبارتيله مسلم دن، «لا تدخل

الملائكة بيتا فيه كلب ولا صورة ولا جنب» عبارتيله امام احمد دن

كوچورگان.

وبالجملة «صورت ياكه ات بولغان ايوگه فرشته كرماس»

خبرى صحيح وثابت حديثدر.

حديثك منشأى:

احمد، ترمذى، ابو داودنك ابو هريره دن روايتلىرینه، وترمذىنك

نصحيحينه كوره رسول الله صلى الله عليه وسلم ايتكان: «جبرائيل

عليه السلام كلدكده: كيچه كلمك بولغان ايدم. ايوده آدم صورنى

(چار شاورده صورت بولغان) وات بولدقندن كره آلمام. آدم

صورتينك باشينى كيسدر، يغاچ مثالى گنه بولوب قالسون، ايشك

چار شاورنده غي صورتكنى كيسدروب آياق آستينه سالنورلق

تابتالورلق ايكى كيسك جيمه بولسون، اتنى چيقارت» ديگاچ رسول

الله صلی الله علیه وسلم شولای قیلغان. حضرت حسن و حسین رضی الله عنهما نیک ات بالاسی سریر آستینه کرب یاتقان بولغان ایکان. مسلم، ابو داود، نسائی نیک میونه رضی الله عنهما روایتلرند. رسول الله صلی الله علیه وسلم ایکان: «جبرائیل (علیه السلام) یولقورغه و عده ایتوب کیچو کدی. یولقغاج: «بز ات، صورت بولغان ایوگه کرمایز» دیدی» و موگا اوخشاشلی بو مضمونده باشقه روایتلرند. موجود. بعض روایتلرند. صورت بولغان ایوگه رسول الله کرمادی» وارد بولغان. حدیثی صحت درجه سینه ایرشکان بنا علیه ایوده صورت آسرامق، کرک گوده لی (محدثین اصطلاحیچه ظل = کوله گه صاحبی)، کرک گوده سز بالغوز کاغذده گی و کولا گه سز رسم بولسون فرشته نیک کرماکینه مانع ایکان.

فرشته لر صورتلی ایوگه نیک کرمایلر؟

صورت، تمثال نیک اصلی شرک یولی بولغان. شویله ۴۵: بعض طائفه لر اوزلرینک دین و اعتقادلری بوینچه عزیز گورگان ذاتلارینک صورت و تمثاللرینی یساب ساقلاغانلار، ایسلرند. نوتار ایچون یادکار ایکانلر. باره، باره. آرتغراق احترام ایتوب حاجتلی وقتنده آنلاردن - اللهغه یقینقلری و ولایتلیر گمان ایدلدکندن - شفاعت کوتکانلر، اللهغه وسیله و واسطه بولولارین امید ایکانلر. صوگره جهالت و اعتقاد بوزلغان ساین اولاد و نسللرند. بو فکرلی قولانوب حسن ظن و اعتقادلی آرتوب آنلر نیک حضورند. سجده ایته باشلاغانلار.

هر قوم اوزلرینک عزیز گورگان ارواحلرینک صورت و صنملرینی معبود و اله درجه سینه کو تهر ب عبادت ایتوب اولاری واجب الوجود حقیقی معبود بولغان اللهغه قائل بولسه لارده بو صنم

و صور تارگه سجده لری و عبادت لری سببلی مشرک بولوب کیتکانلر .
الله تعالی قر آنده اول مشرکلرنک بو حاللرندن حکایت ایته: ولئن
سألتهم من خلق السموات والارض ليقولن الله. سورة لقمان ۲۵ آیه.

ما نعبد هم الا ليقربونا الى الله زلفى. سورة زمر ۳ آیه.

مونه بر صورتی قدرلی و حرمتلی روشده آصراو شونداي
قباحتکه، فساد اعتقادکه یول آچدقندن فرشته لر اول اشنک اصلینی
ایمان کوردر ایمان و حقیقی توحیدکه زیان کلتوروده دخلی بولغان
نرسه نک اصلندن اوق نفرت ایته لر، آنداي نرسه بولغان اورنغه
باشالا کرمایلر.

فرشته لرده خطا یوق آنلار معصوملر، هر اشلرنده الله نک
رضاسینه موافق حرکت ایته لر. بناء علیه ایوده قدرلی و حرمتلی
روشده صورت آصراو الله نک رضاسینه ده موافق دگل، آنک
قاشنده ده مکروه و مبعوض اش ایکان. شونلقدن رسول الله صلی
الله علیه وسلم جبرائیل فرشته تنبیه ایتکاج صورت بولغان ایوگه
کرمگان، صورتلی چلوشا ولارنی ده کیسدروب یرگه جایمه لی
نرسه ایتدرگان

حتی فتح مکه کوننده کعبه الله ایچنده بولغان قدرلی پیغمبر لر
(ابراهیم، اسماعیل علیهما السلام) صورتلرینی ده یوقالتدرغان. شونندن
صوگغنه کعبه ایچینه کرگان.

ایوگه فرشته کر مگانده گی زبان:

فرشته لر الله نک اطاعتلی، معصوم و مقدس بنده لریدر. آنلار هر
وقتده الله نک رحمتی برله برابر بولالار شونلقدن آنلار بولغان
یرده و ایوده رحمت بولا، خیر و برکت اینه، شیطان قورقا
وقاچا، آفت و بلا کیته.

روحانیت و معنویاتقا اشانغان دین شریعت گه اینانغان کمنه لر
ایچون رحمت آثاری، خیر و برکت سببی بولغان فرشته لرنک
یقین بولمقی و منزلندن آنلارنک قاچماوی بیک مطلوب و مرغوبدر .
رسول الله صلی الله علیه و سلم بعض نرسه لرنک درست دگلاگی،
مکر و هلغی خصوصنده: فرشته لرنک نقرت ایتەر، فرشته لرنک قاچار
دیده اول اشدن بیز درر گه ترشقان. بعض نرسه لرنک یخشیلقی و
مطلوبلغی توغریسنده فرشته لرنک مرغوب اش، فرشته لرنک رضالقینه
سبب دیو قز قدرغان.

بس مسلمان کشی فرشته سویمگان اشدن قاچار غه، ایوینه
فرشته کر ماودن بیک قور قور عه تیوشلیدر .

حدیثلردن صورتلی ایو گه پیغمبرنک کر ماویده آچیق بلنه
البتہ اول روشده بولغان ایو، پیغمبر حضرتلری سویمگان ایو بولا
بیز مسلمانلر غه ایولر مرنی پیغمبر حضرتلری و فرشته لرنک سویمگان
بلکه رنجورلک روشده سا فلماق رحمت اینماسلیک، برکت کلاماسلیک
ایتوب آصراق یخشی دگل، بلکه وجدانسزلق حتی رسول الله
صلی الله علیه و سلم حقنده محبت آزلقیدر .

استال اوستینه، دیوار غه رسملر، صورتلر قویو، اول روشلی
اوتکانلرنی ایسده توتوبر آدمگاده فائده بیرمی، آتاک، آناک رسمینی
کوز آلدگده توتوب فنه - اوزک صدقه جار یه بولو درجه سندہ
دیانت صاحبی بولوب خیر دعاچی بولمسک - اول میتلر گه هیچ فائده
یوق، بلکه الله حضورنده آنلارنک اویالوب عذابلارین غنه
سبب بولور. زینت حاجت بولسه باشقه تورلی جانسز نرسه لرنک
رسملری بله یوناتمک ممکن.

صورت و رسم بولغان ايوده نماز او قو مكر و هدر . رسم و صورت بولغان ايو فرشته كرماس ، رحمت اينمس ايو بولغانلقدن نماز غه لايق ايو بولماي . البته مسلمان كمسنه اوزي و باشقه لار ايچون ايوييني نماز او فورلق ايتوب توتوق تيوش . ومع ذلك صورتدن آرچو ياكه قاپلاو ممكن بولمسه صورت آرتده ، آياق آستونده بولسه نماز ايچون زياني يوق ، باشقه طرفده بولسه نماز مكر و بولا ولكن فرض اوتالادر .

بالالار او ايناتور ويواتور ايچون ده تمثال و صورت توتماو ، بالالارني آگا او گرماو تيوشدر . قزلارنيك فورچاق او يوني بالا تربيه سينه او گرانو قسدي برله احداث ايدلگان او يون بولدقدن شرعاً ممنوع دگلدر . ولكن فورچاقلارنيك ده ممكن قدر صورت و تمثال بولماولري ياكه بيك واق بولولاري تيوشدر . صورتنيك باشي بولمسه صورتلكدن چيقادر .

بو ذكر ايتدكمز كراهيت ايوده صورتني محترم ايتوب آچيقده ساقلاو حقنددر . اما قدر سرر روشده مثلا آياق آستونده بولسه ياكه بر قابلانغان نارتمه ، صندوق كبي يرده بولسه حكمي بر آزينكلدر . يوقار يده ذكر ايدلگان جبرائيل (عليه السلام) حديشده صورتلي چارشاوني ييرتوب آياق آستينه جيمه ايتوب سالور غه بيورلمشدر . صورت و رسم آلمق (يعني صورت يسامق و رسم آلدرمق) مسئله لري كتاب ثاني و كتاب ثالث شرحلرنده انشاء الله كلور .

ملا عالمجان البارودي .



تربیه و تعلیم.

علم و تعلیم اسلامی حقننده درس عمومی
باشی ۳ نچی سانده

مفتی محمد عبده حضرتلری علم نك كتاب سنت دن بلنگان، خواص
و عوام استعماللرندن آڭلانغان معناسن بیانندن صوڭ درسنده
دوام ایدوب ایتددر:

ایمدی شول نقطه دن قاراب مدرسه لرمزده گی درس اصوللری،
تحصیل روشلری حقننده سویلامکچی مز. درسمن نك موضوعی ده
بودر. مدرسه لرمزده هر یرده دیور لك لغت، نحو، معان، بیان، بدیع،
عقاید، فقه، اصول، تفسیر و حدیث علملری او قولادر. «بمزده بر
زمان بو علملر اور نینه کو برک منطق کلام علملری او قولغان ایدی»
بو علملردن بعضلری مقصود و بعضلری مقصودغه وسیله بولولری
اعتبارندن درس قیلنددر. بز بو اورنده شوشی علملرنك درس
اصوللری تحصیل کیفیتلری حقننده سوز سویلامکچی ایدك:

نحو علمی و آنی تحصیل روشی

بو علم، مصدرده غی روشده تونس دده قطر، اشمونی و صبان کبی
کتابلردن درس قیلوب او قولادر. نحو نك غایه سی ایکی نرسه:
قرآن و حدیث و سلفلرنك سوزلرن آڭلارغه استعدادلی بولوق،
تانی خطاسز سویلار لك قیلوب توزه تمك. شوشی غایه لر گه
ایر شتره تورغان قاعده لرنی تحصیل غه کرشکاچ درس لرمزده قاعده لردن
بیگر ك کتاب نك عباره سینه دقت ایدوب مؤلفنك سوزی مرادینه
دلالت قیلامو یوقمو شونده بحث و مناظره باشلانادر. برسی مؤلفنك

سوزى مرادينه دلالت قىلادى ايتنچى سى قىلمى دى، او چونچى سى
 برنچى نك سوزن قوتلاب سويلى، دورتنچى سى ايكنچى نك سوزن
 قوتلى. شونداي بحثار مناظرلر، حاشيه لرده گى اعتراضلرنى تكرار
 قىلولرنى اوز كزده بله سز. بو سبىدن فائده سزغه تحصيل زمانى
 اوزاقغه سوزلوب، علمدن مقصود بولغان فائده فوت قىلهدر.
 ضايىع بولادر. ذهنلر شول لفظى بحثار تيره سنده چو الوب، نحو
 قاعده لرندن بتونلاي غفلت بر له اوتيله در. ينه اشنى ايك چيتونلا-
 شنىرگان نرسه ده: شاگردنك مرتبه سندن ذهن واستعدادينك درجه-
 سندن استاذنك بصيرتسز بولوى خبرسزلىگى در. نحو دن برده
 خبرى بولماغان ياگا درس باشلاغان شاگردگه گويا آنى بو فندن
 خبردار اورننده طوتوب، آگا نحو مسئله لرىنى تحقيقاتلارغه كر شيله،
 بو سبىدن شاگردنك دردى سونوگه باعث بولاندر. يو حال مينم
 اوزيمه واقع بولدى. مين يىل يارم نحو علمى اوقوبده آجروميه
 شرحى كفاوى دن بر نرسه آگلى آلامدم. شوشى آكسزلىق سببلى
 علمدن اميدكيسوب علم يولندن قاچارغه مجبور بولدم. لكن آنام
 الله نك تلادىكى سبب ايچون - ميني ايركسزلب ينه دن مدرسه گه
 بباردى. يولده بارغانده ينه قاچدم، قاچوب بارغانده بر شىخ گه
 اوچرادم. بو شىخ نىندى يول بر له علم استرگه تيو شلگن بگا بلدردى
 آنك ارشادى - يول كورستوى - بركتنده علمدن لذت تابا باشلام.
 شول استاذنك دلالتى بر له علم يولينه كروب شول يولده دوام
 قىلدم [۱]. شونك ايچون استاذده شاگردلرنك مرتبه لرن، ذهنلر ينك
 درجه لرن اولچارلك ميزان بولورغه كرك. استاذ شاگرد درجه سبب

[۱] المنار صاحبى السيدر شيد، مفتى ترجمه سینه مخصوص لهر
 بو واقعه نى تفصيل قىلادر. بو شىخ، الشىخ درويش ديب معروف بولوب
 مفتى حضرتلرى بونى برنچى استاذم ديمشدر،

تسوب تعليم ايدر گه، شاكرد بر له بر گه ترفى ايد، باررغه، دقيق -
 نچكه - مسئله لرنى شاكرد آكلار در جه گه ايرشكانچى شول تدر -
 يجنى ساقلا رغه تيوشلير، بوفن - شاكردلرنك در جه لرن ذهنلرن،
 سوزلرنك اورنلرن بلو فتنى - مخصوص بر فن در، كه اگر مطول
 كتابن او قوب چغارغه سكزىل كرك بولسه، بوفتنى تكميل ايچون
 اون آلتى يل حاجت بولور. بوفنده تيرن فكرلر بيان ايدلگان
 كوب كتابلر تاليف قىلغان. شونلرنى تحصيل قىلورغه عمر صرف
 ايدوچى گه، مطول تحصيل قىلغان كشى ثوابندى قات قات آرتقى
 ثواب بولاچغينه كفىلن. چونكه بوفن بزنى الله راضى بولغان
 غايه گه ايرشتره تورغان شريف و عزيز بر فن در.

معان و بيان علملرى آنلرنك غايه لرى.

بو علملر بلاغتن در بحث قىلادر. بلاغتنى: سوزنك مقتضاي
 حال گه مطابقتى، ديب تعريف قىلار. يعنى مخاطب نك حال نك تالادكينه
 سوزنك موافق بولماق ديمكدر. بو تعريف گه بو روشده اعتراض
 قىلوب بحث و مناظره قىلار: مقتضاي حال گه مطابقت ديگانده فى
 الجملة مقتضاغه يعنى بعض حالده مقتضاغه مطابقت، مراد بولسه
 حال نك مقتضاسن تيوشنچه رعايه قىلغان متكلم نك بلاغتنلى بولور
 لازم كىله در. اگر جميع احوالده مقتضاغه مطابقت مراد بولسه
 بلاغتنك اعلا ادنا كىبى در جه لرى بولماو، يعنى بلاغت متفاوت بولماو
 لازم كىله در. بلاغت تعريفنده شول روشده اوزون بحث و جدل لر
 سببلى ذهن بتونلاى بلاغتن غفلت ايدوب، بلاغتنك نرسه ايدىكى
 بلنى قالادر. شونك كىبى هر بر اوزون بحثلر كو بسنچه مطلو بدن
 شاغل بولالر محروم قالدرالر

اگر استاذ درسك باشندوق بلاغتني بو روشده تقرير فيلسه شاكردگه افادهلى بولور ايدى: بلاغت سوزده بولغان بر صفت، بونك برله، متكلم مرادىنى مخاطب غه آچق آڭلاتور. بو ايسه مخاطبنيك حالن رعايه قىلو برله بولادر. بورعايه، سوزنيك نظمينه، سوق ايدلگان معناسينه تعلق قىلو اعتبارندن ايكي گه بولينه در. سوزنيك نظمينه متعلق بولغان بلاغت علم معانىنيك موضوعى بولور. (بو اورنده بر آز تفصيل بيروب بو فننيك واضعى امام عبدالقاهرنيك معانى النحو ديب اسملگان معالرنى تقرير قىلورغه تيوش) سوق ايدلگان معناغه تعلق اعتبارندن حالنى رعايه يعنى بو اعتباردن بولغان بلاغت بو ايسه كوب نرسه لر بلور گه كوب علملردن خبردار بولوغه توقف ايد. بو علملر سببلى مخاطبلرنك طبيعتلرى، كوڭلرينه معنا لرايرشتره تورغان يوللر بلنه در. مثلاً متكلم، مخاطبينه بر عقيدەنى قناعتلندروب آڭلاتورغه بولغانده، آنك حالينى بلور گه كرك بولا اگر مخاطب برهان سز قناعت ايتمزداى بولسه برهان اقامت قىلورغه تيوش بولا، اگر برهان آڭلارداي بولماسه مخاطب آڭلارداي، آنك فاشنده مسام بولورداي مقدمه لر برله آڭلاتورغه كرك بولادر. هر كم نيك درجه سينه مناسب سويلار گه تيوش بولادر. متكلم، نظم معناغه متعلق بولغان هر ايكي حالنى رعايه ايتمگانده بليغ بلاغتلى بولميدر. بلاغتني بو روشده تقرير ايدلگانده شاكردگه كوب نرسه آڭلاتوب آنى بلاغتنن مطلوب بولغان غايه گه يونالدى رلور. لکن بونك برله گنه اش بتمى. بلگه شاكردنى عرب سوزلرنده مارسه قىلدروب، عربلر اسلوبنچه تخريير و تعبير گه ملکه لندروب بلاغتنده ملکه قومسى حاصل قىلدرغى، بلاغتنن مطلوب غايه گه تمام ايرشدرر گه تيوش بولادر. بلاغتني شول روشده تعليم قىلغان

استاذ، بلاغت معلمی بولغان بولور. بلاغت نك غایه لری: شاکرد، تقریرده و تحریرده فصاحتلی بلاغتلی - آچق، آڭلاتوب سويلار ۴۵ یازارغه اقتدارلی - بولماق، بلیغ لرنك بلاغت لری برله قرآن بلاغتینی مقایسه ایدوب - چاغشدروب - قرآنك معجزه لگینی یعنی بلاغتك ايك عالی درجه سنده ایکانلگینی آڭلامقدر. بوصو گئی غایه او لگی سینك نتیجه سی بولادر. چونکه عملی روشده بلاغتکه عادتلمگان ملکه لنگان - یعنی بو روشده بلیغ بولماغان کشی - بلاغتك طبقه لرن درجه لرن. آیوروب بله آلمیدر. آخری بار.

محمد نجیب تونتاری.



تاءسقلی حاللرمز

آرامزده یاوروپاغه ایارو عادت بولوب بارا، ترفیمز یاوروپا مودالرینه تقلید قیلوده دیب گمان ایدله، یوریش تورمش هر بر قیلانشلرده یاوروپاچه کورینولر معرفتلیک مدنیک سانالا، خلافتچه بولماق معرفتسزک و حشیلک دن حسابلانا باشلادی. یاوروپا ایزم لر بر برسی برله اوچراشقانده تمام یاوروپاچه تحیه و مصافحه لر ایدوب، اسلام سنتی بولغان سلام بیریشولر کوندش کون آزایادر. بونلر آراسنده بتون قیافتینی یاوروپالشدروب، ملی عادت و مسلمانلقنک ظاهری بر علامتی بولغان کله پوشده سیرمکلنه بارادر. یاوروپانک علم و معارفندن خبرسز بولغانلرمزده قوری عادت و مودالرینه ایارونیده بر معرفت و کمالندن حسابلیلار. حتی اشلر شول درجه گه کیلوب بتدی یاوروپانک هر بر عادتلرن شریعت

وعقل سليم بر له برده اولچامزدن كوركام تيوشلى ظن ايدوب، ياو-
روپا عادتينه خلاف نرسهني تيوشسز اش كور وچيلر كوندن كون
آرتوب تورادر. اگر شول روشده برده فكر قيلماي ياوروپا
آرتندن كيتوب بتون طور مشعزني ياوروپا لشدر ساق بر زمان
ديانت وملت مز خراب بولو احتمالي ياقن توييلادر.

ياوروپا ايزم لرهز آراسنده ايك ضرر لي عانده: برده قونداش
اروغ بولماغان بلش تانشلر ايري و خاتوني، يكتي وقزي فاتش
مجلسلر يا صاو، قول طوتيشوب كوريشولري، اوچر اغان بريرده
آولافده بولسهده سربست حركتلري، تياتر و كانسير تلهده يارم
آچق كويناچه يكتلر قزلر قول قولغه طوتيشوب بيولري معروف
درجه سینه ايرشدي، معرفتدن سانالدي. بو حاللرني تر قينك زور
علامتلر نندن ساناب قوانوب ياز وچيلرده بولدي و بولوب تورادر.
ايمدي شوشي تأسفلي حاللرده انصاف بر له اويلا ب قارار غه
كر ك: شول روشده باط خاتون و قزلر نك تمام زينتلا نوب تستر گه
برده رعايه قيلماي شونداي اجنبي باط اير لر مجلسلر نده جييلشولري، يكت
قزلر نك قول قولغه طوتيشوب بيولري شرعا درست بولور مو؟
طبيعت قانوننچه برده ضرر سز بو ورطه دن چغوب كيتوني عقل
سليم جائز كور رمو؟ دقت قيلگز: يكتلك نك بتون آرزو وهوسلري
بر له قرغان نشئه لنگان ايكي ياشنك بر برسینه طوتاشوب بيولر نده
تجاذب الكتر يقيه بولماس ديب قايسى غافل ايه آلور؟ بونلر انسان
طبيعتندن يوقاري چققان فرشته لر تو گللر در، كه قانون طبيعت گه
فارشي تورا آلسونلر.

طبيعت قانونلري الله تعالي نك بتون كائناتده وضع ايتكار
اوز گارمي تورغان قانونلري بولغاني كبي، شريعت قانونلري ده

الله تعالى نىڭ انسانلار غە دىياۋى اخروى سعادتلرى ايچون احسان قىلغان اوز گارمى تورغان قانونلار بىدر. طبيعت قانونلرىنە قارشى تورمىق مەمكىن بولماغانى كېي، شريعت قانونلرىنە دە مخالفت قىلمىق جائز بولمىدر. ولھذا **بۇ** مسلمانلار غە اعتقادى و عملى اشلىرىمزدە گى كېي، مدنى و اجتماعى اشلىرىمزدە شريعتىمىزنىڭ قانونلرىنە موافق حرىكت قىلور غە لازم بولادىر. بىزلىر شول وقتدە غە دىيا و آخرتدە سعادىلى بولوب بىشەرمىز.

شريعتىمىز ياطاير و قىزلىرىنىڭ آولاقىدە و فسادگە سەبب بولور. داي اورنلردە جىيلولرىندىن مەنە ايدوب حتى ياطاير و خاتونلرنىڭ بىر بىر سەينە كوز سالولرىندىن دە قىلادىر. شولاي بولغاچ يوقارىدە سويلەنگان مجلسلىر تياتىر و كانسىرتلرنى، دىننىڭ شەئىرىنە حرىمت قىلغان ھەر بىر مسلمان شرعا درىست دىب ايتىمىز. بو اشلىرىدىن طيار غە و طىيلور غە اجتهاد قىلور.

بو سىزلىرىدىن خاتون قىزلىرىنىڭ حرىتلىرىنى بىتەر كە كرىشە دىب اويلانا كورمىسون. آنلارنىڭ شريعت دائىرىسىدە بولغان حرىتلىرىنە قاغىلور غە بىر كىشىنىڭ حتى يوقىدر. آنلار مشرۇع حقلرىندە البتە حر بولور غە تىيوشلى، اوز حقلرىنى استەسىنلىر، كرىك بولغان ھەر بىر علم و فنلارنى اوقوسىنلىر. لكىن تقسىم مەساعى قاعدەسىنچە ھەر صىنەف اوز وظيفەسى بىرلە مشغول بولسوللىرى. بونىڭ ايچون مذكور مجلسلىر، تياتىر و كانسىرتلردە يورولرىنىڭ اجنبى ايرلىرى بىرلە اختلاطلارنىڭ لزومى يوقىدر.

بعض كىشىلەر ايتەلر ياۋروپانىڭ، علم و مەعارفن آلاغاندە آننىڭ عادىتلىرىدە بىرگە كىلوب كرىدر، آيوروب قالدروب بولمىدر دىب. لكىن علم و مەعارف بىرلە عادىتلىر آيوروم نرسەلەر بولغانلىقىدىن بونلارنىڭ بىرسىن آلوب ايكىنچى سىن قالدروب مەمكىن بولور. ياپونلارنىڭ

حالی بوگا شاهد در. فین لر نی ده بو وقتقه چه یاوروپا معارفن آلسه-
 لرده ملی عادت و اخلاق لرن ساقلاب کیلدیلر دیب سویلیر. الحاصل
 یاوروپانک عام و معارفن تحصیل قیلو بزرگه لازم. مونده شبهه
 یوق. چونکه شریعتنر دنیا و آخرت سعادتنر ایچون ضرور
 بولغان هر بر واسطه و سبب لرگه یابشو برله امر فیلادر. شریعت
 نهی ایتکان نرسه لر یا لغوز انسانیت و اخلاقنر غه ضرر لی بولغان
 فحش و منکر لر و بولار غه سبب بولغان نرسه لر گنه در. شریعت
 دائر مسنده هر بر علم و معارفنی تحصیل قیلور غه سعی و اجتهاد
 فیلساق ایك عالی مدنیتی ملت بولور ایدک. سعادتنر ایچون بشقه
 یول یوقدر.

السید جمال الدین الافغانی ایتکانچه دنیاک بتون فیلسوفلری ایر شه
 آلامادلرینه تأسف و حسرت چیکگان ایك عالی مدنیت، اسلام مدنیتی
 ولو و نده شک قیلما سقه تیوشلی. بو مدنیت که اسلام سایه مسنده
 ایر شمک البته ممکن در. مگر کوب سعی و اجتهاد لر لازم بولور.
 بوگا ایر شکانده یاوروپانک ضرر لی مدنیتینه البته قر غلماز ایدی.
 یاوروپانک فیلسوفلری مدنیتلرینک اخلاقه ضرر لی بولدفن
 اوزلری اقرار ایدوب زار لانغانلر. حقلریده بار. چونکه شول
 مدنیت اچندن کیلوب چققان عشرت و سفاهت لرنک حیات اجتماع
 عیه که ضرر لی کوز آلدنده. شریعت لساننده ام الخبائث دیب
 یور تلگان شرابلر، یاوروپا مجلسلرنده عادت که اور لو و ندفن
 کیلگان ضرر لر نی، حریت شخصیه نی سؤ استعمالدن متولد بولغان
 اخلاقسنر لقر نی شول مدنیتنک ضرر لی نتیجه لرندن حسابلیلار.
 کشینک شخصی اشاری ظاهر ده خصوصی صانالسه ده، حقیقتده
 عمومیدر. چونکه بو کونده علم احوال الروح اثبات ایتدکنچه

انسانلر عملرینی عقل و وجدان برله محاکمه و تفتیش قیلودن بیگرك،
 تورلی حاجتلر و هو سلر تأثیر آستنده اشلیلر ءمو ما حسیات دیب یور۔
 تنگان حاللرنک حکمرینه اباروب یوریلر۔ اشبور روحانی حاللر۔
 کک ایک فوتلیسی عادت که ابارودر۔ هر کمده آزمو کوبمو عادت که
 اباررکه مجبور بولادر۔ شونک ایچون حریت وجداننی خصوصی
 حاللردن سانامق توغری بولماز۔ ضررلی اشلر مادی گنه بولمای
 بلکه معنوی ده بولادر۔ تکامل قانوننچه کک یخشی کک یمان بولسون
 هر بر نرسه آقرنلاب ترقی ایتهدر۔ جمعیت اچنده گی برکشینک نچار
 اش بارا بارا بتون جمعیت که سرایت قیلادر۔ یوغادر۔ عشرتده
 بولغان برکشی بارا بارا بشقه لرنی ده شول یولغه تارتادر۔ شول
 روشده بو کبی خصوصی حاللر ءمو میت کسب قیلادر۔ شونک
 ایچون آرامزده عادت بولا باشلاغان نچار اشلر خصوصاً یوقا۔
 ریده سویلنگان مجلسلرنک ءمو ملشوی بیک خطرهلیدر۔ والحاصل
 انسانلر اوزلرینی قانونغه باغلامای محیط و حیات تأثیرنده یشهب
 کیلگان مدتده بر شخصنک نچار لغندن کیلگان ضرر اوزینه گنه
 منحصر بولمای بلکه بتون ملت گه ضرر بولور۔ یعنی بر جمعیتده
 بر سینک عشرت و فحش کبی سؤ اخلاقی بولونندن بتون جمعیت
 ضرر لنور۔ بناء علیه حریت وجداننک ضررلی جهتلرن حقوق
 حریتدن ساناماسقه تیوشلی بولور۔ بلکه بو جهتلرنی حریت وجدان
 دیب تعبیر قیلوده درست بولماسه کک۔ چونکه وجدان هیچ بروقت
 نچار لغغه مساعده ایتمی، نچار اشد بولغانلرنگده وجدانلری عذابلندیغی
 معلومدر۔ حریت وجدان، حریت شخصیه نک کورکام جهتلرینه گنه
 اسم بولورغه تیوش۔ حریت شخصیه نک نچار جهتلرینی حریت
 وجدان دیب تعبیر قیلو، بو اسمنی حرمتسز قیلو بولادر۔ حریتنک

نچار جهتلرينه حریت نفسانيه ديمك توغرى راق اسم بولور. بلکه ايک مناسب تعبیرده اسارت حیوانیه ديمکدر. چونکه انسان، فحش و عشرت کبی نچار لقلر قیلوده حر بولو دن بیگرك حیوانلقنک اسیری بولادر. بو سوزلر حریت شخصیه غه تعرض بولمی. هرکم اوزینک مشروع حقارنده حر بولادر. چن حریت شخصیه ده شولدر.

خلاصه کلام: بو کبی نچار عادتلرنی بتررگه طر شمع، اثرلی و عظ و نصیحتلر برله بواشلرنک خلاف شرع بولغانینی عامه گه آگلاتمق لازمدر. بو حاللر دوام ایتکانده آخرنده اشبو خطرله لی نتیجه کیلوب چغاچنی ایک یاقن احتمالدر:

اری طوفان هذا الغرب يطعی

واهل الشرق سادتهم نیام

فان لم یأتینا نوح بفلک

على الاسلام والشرق السلام.

فاعتبروا یا اولی الابصار

یا ط ایر، خاتون و قولرنک بو روشده اختلاطلری شرعا درست بولماوی حقنده غی دلیللر آیورم بر مقاله ده انشاء الله بیان ایدلور.



اشعار عربیه

سو ادبن قارب بر کیچه ده توش کوروب، شول توشی رسول الله غه کیلوب، ایمان هیروینه سبب بولمشدر. هم رسول الله غه کیلگچ اوزینک کورگان توشن تصویر ایتوب، توبانده گی شعرلرنی سویله مشدر:

(۱) اَتَانِي رَيْبِي بَعْدَ لَيْلٍ وَهَجَعَةَ

وَلَمْ اَكْ فِيمَا قَدْ بَلَيْتُ بِكَاذِبٍ.

كېچدن برنی قدری وقت اوتوب، جیگلچه یوقلاب آلمانم
صوگنده بر طیف (یوقیده کورنگان خیال) کیلدیکه، بو اضغات
احلام (بولغانچق، صاتاشودنغنه عبارت بولوب، تاویلی ممکن
بولماغان توش) دن بولماينچه، مینی امتحان اوچون بولغان حقیقی،
راست توش ایدی.

(۲) ثَلَاثُ لَيَالٍ قَوْلُهُ كُلُّ لَيْلَةٍ:

«اِنَّكَ نَبِيٌّ مِنْ لُؤَيِّ بْنِ غَالِبٍ».

بو طیف اوچ كېچه نك هر قايسنده: «سيڭا لؤي بن غالب بالا
سدن بولغان نبي كيلدى» دیدى.

(۳) فَشَمَرْتُ عَنْ سَاقِي الْاِزَارِ (۱) وَوَسَّطْتُ

بِي الدَّعَلْبِ الْوَجْنَاءُ عِنْدَ السَّبَاسِبِ.

یوقودن اویانغاچ آشغچلق بلهن جیوندمده. مینی تیزیورشلی،
قوتلی بولغان توه آرقامینه آطلاندروب، صحرالر آرقلی
آلوب کیتدی، یعنی یوقومدن تورو بلهن سیڭا کیلدم.

(۴) فَاشْهَدُ اَنَّ اللّٰهَ لَا رَبَّ غَيْرَهُ

وَأَنْكَ مَأْمُونٌ عَلَى كُلِّ غَائِبٍ

(۵) وَأَنَّكَ اَدْنَى الْمُرْسَلِينَ شَفَاعَةً

اِلَى اللّٰهِ يَا اِبْنَ الْاَكْرَمِينَ الْاَطَّايِبِ!

(۱) شمريت عن ساقى الازار- «ازارنى بالطريمه چه صرغاندم» معناسنده

بولوب، آشغودن كنايةدر.

ای پاك هم حرمتلى بولغان آتالارنىڭ اوغلى!
 الله تعالى نىڭ بىر لىگىنە، سىنىڭ ھەر بىر غائب نىر سەلردىن خىبر
 بىر و وگدە اشانچلى بولوڭا ھم الله تعالى قاشىندە سىنىڭ شىفاعت
 استاۋىڭ، باشقە رسوللارنىڭ شىفاعتىدىن قىبول بولوغە باقىنراق
 بولۇپىنە شىھادت بىرەمەن.

(۶) فَمُرْنَا بِمَا يَأْتِيكَ يَا خَيْرَ مُرْسَلٍ

و ان كان فيما جاء شيب الذوائب.

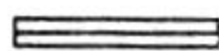
اى رسوللارنىڭ افضللى! اگر سىڭا الله تعالى طرفىدىن كىلگان
 امرلەر - بىر و قىلار ساچلارنى آغار تۇرلۇق درجەدە آور بولسەدە
 بىر! بوى صونامز.

(۷) فَكُنْ لِي شَفِيعاً يَوْمَ لَاذُو شَفَاعَةٍ

سِوَاكَ بِمُغْنٍ عَنْ سِوَادِ بْنِ قَارِبٍ.

يا رسول الله! مىڭا سىندىن باشقە شىفاعت ايتۇچى بولماغان
 كۈندە (قىامت كۈنىدە) شىفاعت قىل.

زكى اورازابى المورطش باشى.



اجتهاد حقنەدە

(باشى ۶ نچى سانده)

۵ نچى مېھت. اجتهاد، بىر ھىيەت علمىيە وظيفەسى بولۇرغە تىوش
 اجتهادنىڭ شرطلىرى مەقالە باشىدە بيان ايدلدى. بو شرطلار بازىسىدە
 بىر كىشىدە تابولۇپ، حاضرگى حالگە قاراب مشكل بولسەدە. بو

شرطلر آیورم آیورم نابولغان کشیلر بولور غه ممکندر. مثلا کتاب سنت علملر نده متخصص کشیلر، اصول فقه و علوم عربیه ده ممتاز بولغانلر، احوال اجتماعیه و مصالح عصریه نی معرفتده تخصص نابقان کشیلر شاید بولسه لر كرك. اجتهاد - احکام معاملات مجموعیه سن ترتیب قیلو - اجتهاد شرطلری تمام نابولغان شوندا این هیأه علمییه و وظیفه سی بولور غه نیوشلی. بو هیأتنك اجتهاد وقراری برله تزلگان مجله احکام دستور العمل بولور غه لایق بولور. بر کشیده اجتهادنك بتون شرطلری نابولغان بولسه ده، بر ملتنك معاملاتینه کافی بولور دای احکام مجموعیه سی ترتیب قیلو (خصوصا معاملات کون صاین تور لایوب تورغان بو زمانده) یالغوز بر کشینك قولندن کیله تورغان اش تو گل. مجتهد مطلق. نكده نيقدر اعتنا و دقت قیلسه ده، بتون حوادث اجتماعیه نی استقرا و احاطه ایدوب اصول شرعیه گه تطبیق قیلوب يتكروی بيك مستبعددر. ولهدا مونداین زور اشلر بر وقتده ده یالغوز برکشی اوستینه یوکلانمای، بلکه بویکی الوغ و وظیفه لرنی و مصالح عمومیه نی هر زمانده مخصوص هیأتلر اوتاب کلدکلری معلومدر. عصر اصحابدن بیرلی امور دینده حل و عقد خصوصلری مخصوص بر جماعه و وظیفه سی بولوب بو طائفه گه قرا و فقها دیگانلر. هر مذهبده بو تورلی هیأه اجتهادیه بولغان. امام اعظم ابو حنیفه حضرتلرینك اصحابندن امام ابو یوسف، امام محمد و بشقه لر کیبی مجتهدلر، امام حضرتلری حضورنده هیأه مجتهدین بولوب تورغانلر، بو هیأتنك باشنده امام اعظم حضرتلری بولغان حالده بو نارنك اجتهادلری برله مذهب حنفی ظهور ایتکان.

حاضرگی زمانده عمومی اشلر مثلا قانون لایحه لری تزو،

محيط المعارف - اينسيكلوپيديه لر - تاءليف، فيلو كيبيلر شول اشلرده. متخصص بولغانلردن تشكيل قىلنغان مخصوص هيائتلىر وظيفهسى بولادىر. الحاصل احكام معاملات مجموعەسى ترتيب فيلو كىبى دىنى وملى، عمومى اش ايچون مخصوص برهياة علميه تشكيل فيلورغە، بولاشنى شول هياءنگە تابشورغە تيوش دىب فكر لىمز. نيچە جلدلردن عبارت الفتاوى الهندية دىب مشهور زور فتوا كتابىنى هنداعاماسندن بر طائفة ترتيب قىلغانلىقى، تور كيهدهگى احكام عدليه مجله سىنىده تورك علماسندن بر طائفة ترتيب ايتدكلىرى معلومدر.

مونداین هيات تشكيل فيلورلق كشىلر آرامزده بولسه لر كرك ايدى. چونكه اجتهاد ايچون شرط ايدلگان مذکور علملرده، محيط مطلق بولماق يعنى بو علملرنك بتول مسائلن و جزئياتن برده قالدردماى احاطه قىلمق لازم بولماى. بلكه بو علملردن اجتهاد ايچون لازم بولغان مقدارىنى احاطه ايتمك كافى ديگانلر. مثلاً كتاب سنت علملرىنى - بر كشىگهده مىسر بولمغان روشچه - تاما استيعاب لازم بولماى، بلكه اجتهاد ايچون لازم بولغان، احكام گه دائر آيات كريمه واحاديث شريفه نى ضبط ومعرفت كافى بولادىر. بونوع آيت وحديثلرنك خاص و عام وبشقه لر كىبى جمله فسملىرىنى، منطوق لفظ، مناط حكم وفحوای كلام دىب يورتلگان شرعى معنالرىنى، علوم عربيهده بيان ايتلگان وضعى معنالرىنى درست بلمك اجتهاد ايچون يتهدر. كتاب سنت علملرىنك متفرعاندن بولغان اسباب نزول، ناسخ ومنسوخ، مصطلحات حديث كىبى علملر مجتهد ايچون كركلگىنى يوقارىده ايتكان ايدك. اصول فقهده معتبر كتابلر گه مراجعت ايتمك، واصول مذاهبنى منبعلرندن اخذ ايتمك، علوم عربيهده اورته درجهده معلوماىلى بولمقنى اجتهاد ايچون كافى كورگانلر.

زمانه حاللرنده بصیرتلی - یرافدن کوروچی - عصرنک حا -
 جتلرندن عمومی مصلحتلردن لازمنجه خبردار کشیلر ، بو هیاننک
 ایک مهم اعضالرندن بولاچقدر . بو کبی کشیلرنک اشترای سببلی ،
 جهتهد برله استخراج ایدلگان حکملرنک مصلحتلرگه اجتماعی حاجتلر
 گه تطبیق ایدلوی تأمین قیلنه چق ، حاضرگی وقتده تطبیقی ممکن بو-
 لماغان بعض اجتماعی حکملر ، تبدیل یا که تعدیل ایدله چقدر -
 حاضرگی حالگه تطبیق قیلنورلق روشده توزوتله چقدر - والحصا
 (الاحکام تغییر بتغیرالازمان) قاعده سنجه احکام معاملات اصلاح ایدلوب
 شرعی بر یولغه قویلاچقدر . معاملاتده گی حکملرده از لارگه
 تیوش بولغان اساسی خاصیتار : حکملر اجتماعی حاللرگه تطبیق
 ایدلوردای ، منفعتلر تأمین قیلنوردای بولویدر بو اساسلرنی تأمین
 یتمگان حکملر فائده سز بلکه ضررلی بولادر . بولدا ی حکملرنی
 تبدیل ایتمک مجتهدلر وظیفه سیدر .

احکام معاملات مجله سی ترتیب قیلماق ، عامانک بو کونده ایک
 مهم فریضه لرندن بولسه کرک . چونکه کوز آلدنده تارالوب یا تاقده
 بولغان حسابی یوق مسائل اجتماعی نی شریعتکده تطبیق سز حالده قالدیر-
 مق درست بولمی بلکه زور استحاله شرعیه بولادر . معاملات همیشه
 تورلانو ب یا گادن یا گا مسئله لر همان ظاهر بولوب تورادر . معا-
 ملاتنک توغری بر یولغه قویلووی بر نچی دینی حاجتلر مژدن ایک-
 نلگن سویلار گده لزوم یوق .

بر نیجه عصرلردن بیرلی کتابلرده یازلوب کیلگان ، نلرده
 سویله نوب تورغان «اجتهاد زمانی منقرض» دیگان نظریه برله مسئله نی
 حل قیلوب بولمای ، (بوفکرنک قایدن کیلوب چقغانن ، کوبمو
 ضرری بولغانن اوز مبحثده شاید تفصیلا رمز) اجتهاد ایشگن

يا بوء، قولاقلرني طغوبرله معاملاتنك كونبكون اوزگاروون، دنيانك عادي باريشن توفتاتوب بولميدر. دنيا ومعيشت اوزبولنده هميشه بارا، اجتماعي حادثه لر هر كون ظاهر بولوب تورادر. ولهدا معاملاتني شريعتكه تطبيق قيلور ايجون اجتهاد ايشگيني آچوب بوشكل تويني چيشمك لازمدر. لکن يوقاريدده ايتولگانچه اجتهاد بابي - ايشگي - مخصوص برهيات ايجون آچق بولوب، اهليتي بولماغان تالاسه كمگه بو بابدن كررگه حق بيرلمزگه تيوشلي. (اجتهاد منقرض) فكري عمومي ديورلك بوزماندهده بزوق اجتهاد اثرلري همان ظاهر بولوب تورادر. شونداي اثرلرگه اياروب برنيقدر آتسز كشيلىر ساتاشوب يوريلر. مثلا (من تشبه قومافهو منهم) حديثندين پالتوشيبيلتيركيو حرام ديگان حكمني استنباط قيلوب كتاب ايتوب چغاروجيلر بولدى، شوگا اياروب بوسوزني اورنسر استعمال قيلوجيلر كو بايدى. بو حديثنك اصلي بارمو، بولسه نيندى اورنده ايتولگان، نيندى تشبه مراد، اخلاقدمو، عادندهمو، تشبه نك معناسي نرسه، بولارنك برسنگنده خبرلري يوق. ينه «مكتبلر ده قارا تاقتا، پارتالر قويارغه درست توگل چونكه قرآن (ولا تركبوا لى الدين ظلموا) ديدر» ديب قرآندن اورنسرغه حكملر استخراج قيلولر يالغش استدلاللر كو بايدى. بونك مثاللري كوب. شول روشده «اجتهاد زماني منقرض» دى طوروبده قرآن وحديثگه بلور بلماز تمسك قيلوب خطا استدلاللر برله دين تحريف قيلورغه ماناشولار بولغالادى، بولغالاب تورادر. اگر اجتهاد زماني همان باقى ديگان فكر ميدان آلسه بو وقتده مجتهدلر دخيده آرتوب نلله نيندى حكملر ميدانغه چغو داهيه سي زوردر. ايران مملكتنده مجتهدلر نك كو بلگندن توغان ضررلر اجتهادنك هر كمگه آچق

بولو وینک سوء نتیجه سی دیب ایتهلر. والحاصل اجتهاد باین بتونلای
 یابمق ضرری نیقدر زور بولسه، هر کم ایچون آچق قیلغانده غی
 ضررده شول نسبتده الوغ، دین ده فوضی لقهه - باشسز لقهه -، کوب
 خطا و فساد لرگه سبب بولمشدر. یعنی اجتهاد منقرض دیگان فکردن
 بزلر نیقدر ضرر کورگان بولساق ایرانلیلر نکرده اجتهادنی د میملزندن
 کورگان ضرر لری شوندن کم دگل، هر ایکا ویده فجیع منظره لر
 توغدر مشدر. بو مسئله ده بزلر تفریطقه آنلر افراطقه، کیدوب هر ایکی
 حالده گی نتیجه بیک ضرر لی بولمشدر. شونک ایچوننده ایک معتدل
 و موافق یول، و تهلکه سی ایک آز بولغان چاره، مسدود بولغان بو
 بابنک آچلدیغینی اعلان برله برابر، اجتهاد وظیفه سینی منور الافکار،
 دین ده بصیرتلی و فقاھتلی بر هیأه عامیه گه حواله قیلودر - تابشرودر -
 و الله الموفق الی الصواب. آخری بولور.

محمد نجیب تونتاری.



عرب تلی هم معلقات عشر اصحابی.

باشی ۱ - ۳ - ۴ - ۵ - ۶ نجی سانلر ده

جاهلیت زماننده عربلر ننگ مملکتلری.

عربلر اسلام کیلودن ئلگوک زور هم کچکنه مملکتلر تشکیل
 ایتوب، نظام تحتنده یاشادیلر. زورلری اوچ بولوب، یمن، مناذره،
 غسانیه مملکتلری ایدی.

یمن: یمن ننگ مقر حکومتی «صنعا» بولوب، ایک ئلک قحطان

بن عابر پادشاه بولدى. يمن ده بوسالاله (بوون) دن ۲۸ آدم پا-
دشاهلق ايتوب، آندن صوڭ ايكنچى سالاله گه كو چدى.

ايكنچى سالاله دن برنجى پادشاه «تبع اول بن اقرن» بولوب،
صوڭغيسى «ذو جَدَن الحَميرى» بولمشدر. بولاردن بارسى يگرى
آدم پادشاهلق ايتكان. ذو جَدَن زمانده «حبشه» پادشاهلرندن «نجاشى»
شى» نك عسكر باشلىقى (قوماندانى) «ارباط» ۵۲۹ نچى ميلادده) يمن نى
حبشه مملكتينه الحاق ايتكان.

ارباط ضعيفلر گه، فقيرلر گه بىك مرحمتسز بولغانلقدن خلق
مونك ظلمينه چدى آلمىچى نجاشى نك ايكنچى قوماندانى «ابرهه» گه
شكايت ايتكانلر. ابرهه ده بولارنك سوزلرن قولاقغه آلوب، ارباط
بلهن صوغشوب، آنى اوتورگانده اوزى باش قوماندان بولوب
قالغان. ابرهه دن صوڭ اوغلى «يكسوم»، يكسوم دن صوڭ ايكنچى
اوغلى «سروق» قوماندان بولغان. لېن يكسوم دن صوڭ «كسرى
انوشروان» نك ياردى بلهن «سيف بن ذى يزن» اسملى كمسه يمن نى
اوز قولينه آلغان. سيف دن صوڭ كسرى قولنه كوچوب، ميلاد
عيسى دن ۶۳۴ نچى سنه گه قدرى بولار قولنده قالغان. آندن صوڭ
يمن مسلمانلر طرفدن فتح ايتلگان. بو وقتده اداره «باذن» اسملى
كشى قولنده ايدى

مناذره (ملوك العراق): مناذره دولتى يمن دن كوچوب كىلگان
عربلر تاسيس ايتكان دولت بولوب، ~~سيف~~ حكومتى «حيره» ايدى.
مناذره دولتى رسماً فارسلىر غه تابع ايدى. مونده حكمدارلىق ايتكان
پادشاهلردن برنجيسى «مالك بن فهم»، ۲ نچىسى «عمرو بن فهم»،
۳ نچىسى «جذيمه بن مالك بن فهم» بولوب مجموعى ۲۶ آدم حكمدار

بولمشدر. ايک صو گغیسی بولغان «منذر بن نعمان» زمانده خالد ابن ولید طرفندن فتح ایتلوب مسلمانلر قولینه کوییدی.

دَرَاكُ فَاِنَّ الدِّينَ قَدْ زَالَ عِزُّهُ وَكَانَ عَزِيْزًا قَبْلَ ذَا غَيْرِهِيْنَ.

غسانیه: بولار «سبل العرم» واقعه سندن صوگ یمن دن هجرت ایتوب غسان (تهامه ده) اسملی صویانینه کیلوب، اورناشوب، آندن شام صحراسینه تارالغان قومدر. شوشی صوغه نسبت ایتلوب «دوله غسانیه» ديه یورتله در. غسانیه دولتی رسماً روملرغه تابع بولوب حکمدارلار آلارنک کیگاشی بلهنگنه صایلانا ایدی. غسانیلردن مجموعی «۳۲» حکمدار کیلوب، برنجیسی «جفنه بن عمرو بن ثعلبه» بولوب، صو گغیسی (حضرت عمرنک خلافتی مدتده (۵۱۶) کیلوب ایمان کیتورگان) «جبله بن الایهم» در.

اوشبو جبله نك مسلمان بولغان سنه سنده حضرت عمر حجغه بارغانده جبله نیده برگه آلغان ایدی. طواف وقتنده «قزاره» قبيله سندن برکشی یالغشلق بلهن جبله نك ایتاگینه باصدیده، جبله آچو بلهن اول کشیگه صوغوب، بورنن صندر دی. بو کشی حضرت عمرگه کیلوب شکایت ایتکاج جبله نی چاقروب: «بو کشینی نیچک بولسه ده رضا قیل والا اوزگا صرغارغه فوشام» دیدی.

جبله: «اول نیندی سوز؟ مین بر پادشاه بولوب، توبان رعیه دن نیچک صوقدروب توریم، بوممکن تو گل» دیگاج حضرت عمر: «حاضر سین اسلامنی قبول ایتدک، اسلامده پادشاه بلهن رعیه آراسنده فرق یوق، همه سی حده تیگز» دیدی.

جبله: «آلای بولسه مین نصرانیتنی قبول ایتهم» دیدی. حضرت عمر: «نصرانیتنی قبول ایتساک مین سینک موینگنی کیسه من» دیگاج، جبله بر کونگه مهلت صوراب حضرت عمرده قبول

ایتدی. لکن جبله شول کیچده قسطنطیه طرفینه ۵ یوز قدری تاجعلری بلهن قاچوب، آده نصرانیتنی قبول ایتدیلر. «روم» نك پار دشامسی «هرقل» جبله نك بواشینه شادلانوب اكرام ایتدی. لکن جبله صوگندن بواشینه اوکنوب:

تَنْصُرْتُ الْأَشْرَافَ مِنْ عَارِ لَطْمَةٍ وَمَا كَانَ فِيهَا لَوْ صَبَرْتُ لَهَا ضَرَرٌ.
تَكْتَفِنِي فِيهَا لَبَاجٍ وَنَخْوَةٌ وَبَعْتُ لَهَا الْعَيْنَ الصَّحِيحَةَ بِالْعَوْرِ.
فِيالَيْتَ أُمَّي لَمْ نَلِدْنِي وَلَيْتَنِي رَجَعْتُ إِلَى الْقَوْلِ الَّذِي قَالَهُ عُمَرُ (۲).
بیتلرینی سویله مشدر. آخری بار.

مدرسه محمدیه معلمارندن: زکی اورازایی.



جا حظنك مؤلفلر گه نصیحتی

(محرر لر گده باری نورغان نصیحت)

کتاب تالیف قیلورغه کر شوچی، اوزینه هر کمینی دشمان، هر قایوسی تالیف قبلاچق کتابندن بتون اطرافی برله خبردار، همه سیده کتابینه انتقاد کوزی برله قارارغه حاضرله نوب تورالر دیب اویلارغه بیوشلی. برنچی فکر، قزو درد و شوق برله یازلغان کتابینی تالیف قیلوب بترگاچ شول کوینچه قالدرا مسقه، ایکنچی مرتبه فکر و دقت برله نظرندن اونکارر گه لازمدر. چونکه تحریرنك ابتداسی فته لی عجبلی بولادر، هر کم اوزینك اثرینه مفتون وعاشق بولوب اثری

[۲] اشرف رعیه دن صوقدر و عارلگینه چدی آلماینجه نصرانیتنی قبول ایتدی. مین شول وقتده صوقدرغان بولسام هیچ ضرر بولماغان بولا ایدی. لکن اول وقتده عناد اینوب، اوزینی عظمت ایسی صاناب سلامت کوز برابرینه چالش کوزنی آلدروب آلدیم. کاشکه مینی آنام توغدرماغان بولسه. یاخود عمر ایتمکان سوزنی قبول ایتمکان بولسه ایدم!

برله عجب له نوب فتنه لندرد. شوشی عجب ومفتونلك سببلی اثر لرنده گی
خطا لر نی کوره آلمیدر. بر آزدن صوگ کوگلی باصیلوب، درد
وشوق لر نیک الگرگی فزو لقری سونوب، قوم لر ی معتدل لئوب،
اوز نیک اولگی حالتینه فایتقاچ کتابینی ینه دن باپشندن مطالعه قیلوب
چغارغه، دقت برله نظر قیلورغه تیوش بولور. شاعر نیک بو بیتن
همیشه خاطر ده توتارغه لازمدر:

ان الحدیث تغیر القوم خلوته

حتی یلج بهم عی واکثار

آولاقده غی سوز کشیلر نی مغرور قیلا، بالغش و کر کمز کوب
سوز لر سویلاتا؛ دیمکدر.

(کل مجر فی الخلائیسر) مثلینی ده اونتورغه یارامی. رقیب لری
صاعا لوب تور وچیلری. بولماغانده، بالغوزی غنه آولاقده علمینه
غرور لانبوب، هنردش لری بوق اورند. هنرینه عجب لانبوب، صوگره
علمی، هنری میدانغه چقفاچ فضیحت گه. او یادقه. توشکان کشیلر نیک
باشلرینه کلگان حال لر نی هر حالده او یلارغه لازمدر.

قلم ایه بسی قلمن اشلاتکانده، قامچی برله ادب بیروچی کبی در:
قامچی برله ادب بیرر گه کرشکان کشی باشده بش مرتبه گه صوغارغه
قرار قیلسه ده صوغارغه کرشکاچ حتی یوز مرتبه گه چه صوغادر.
چونکه صوغارغه کرشودن الک طبیعتی معتدل بولغانلقدن آز
صوغونی صواب کورهدر، صوغا باشلاغاچ فانی حرکتله نوب قزوب
آچووی آرتادرده آچووی برله کوب صوغارغه تیوشلی دیب
ظن قیلادر. شونک کبی قلم ایه سیده باشده ایکی گنه یول یازارغه
قرار قیلاده یازا باشلاغاچ قزوب کیتوب اون یول یازوب تاشلی.
لکن آز یازغانده خطادن سافلانو بیگل بولسه ده، کوب یازغانده
خطاسز یازو مشکل بولادر

فکرن اوستدن گنه یورتوب تیکشروچان بولماغان کشیگه
بالاسینک باشقه لر کوزنده کورنگان نچار لغی، آنک کوزنده یخشیلق

بولوب کورنه. کشینک سوزی بالاسینه کورده نسب یاغندن
اوزینه یاقتراق، بالاغه قاراغانده سوز، ایه سینه توتاشقانراق بولادر.
چونکه سوز کشینک کوکلندن چغا، همان اوزینه توتاشقان حالده
تورادر. بالا ایسه اوزندن آیورلغان، توکروب تاشلانغان توکرك
کبی در. اوزگدن آیورلمغان برنرسه برله آیورلغان برنرسه
الته برابر بولمی. بوسبیدن کشی اوزینک سوزی، شعری، تحریرلری
برله فتنه لنوی - غرور لنوی - بشقه هر بر نعمت برله فتنه لنوندن
آرتق بولادر. یعنی کشی، بالاسینک عین کوروی مشکل بولسه
سوزنده گی عیبینی کوروی اوزنده گی عیبینی کورو درجه سنده بیکرك
مشکل بولادر. شونک ایچون سوزده غایت دقت قیلورغه لازم بولادر
محرر لرنک ایک محتاج بولغان خصیلتری: تگلاو چیلر او قو چیلر
بیگل آگلاسون ایچون، سوزینک معناسن بیگل آگلاتا آلوویدر.
ینه سوزی گوزل اسلوبده بولوب، جمله لری معناسر سوزلردن،
یاط - کشی آگلاماسدای لغتلردن - بربر سینه یا بوشمی تورغان
لفظلردن صاف بولوب، چغشلی افاده لی بولوویدر. محرر، سوزن
بیکرك فسقارتوب، آرتو غراق دیب اویلانغان سوزلرنی قالدروب،
موجز - آگلاستلمزدای فسقه - قیلور غده تیوش توگل. بوروشده
اجمال قیلنسه - بیکرك فسقارتلسه - آگلاتور ایچون ینه دن تفصیلارگه
- اوز نایتورغه - محتاج بولور. چونکه کشیلر اوزونراق سوزنی
آگلارغه عادتلیگانلر، فهملری شول عادتلرینه موافق بولماغان
سوزلرده یوری آلمی. مثلاً منطق کتابی دیب یورتلیگان قسقه کتابی
شهرلرده خطیلرگه عربلرنک بلیع لرینه او قو لغانده ده آنلر کو بسینی
آگلی آلمیلر. اقلیدس کتابنده غی بعض جمله لرنی بعض خطیلر آگلی
آلمیلر. حتی بو کتابدن تعلیم قیلورغه تلاگان کشی ده بشقه اوزون
منطق کتابلرن کورمی توروب بو کتابدن آگلاب تعلیم ایدم آلمیدر.
مترجمی محمد نجیب تونتاری.